

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ПЕРЕСТИЮК АНГЕЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 342.553:352:06.
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

А.О. ПЕРЕСТИЮК

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

ДАЦІЙ Надія Василівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

д. держ.упр., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

АНОТАЦІЯ

ПЕРЕСТИЮК А.О. Розвиток інформаційної культури у системі державного управління. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Виявлено особливості та проблемні точки розвитку інформаційної культури у системі державного управління й розроблено напрями державного впливу на становлення інформаційної культури державних службовців. Розкрито теоретичні підходи до розвитку інформаційної культури у контексті державного управління. Проведено аналіз тенденцій становлення інформаційної культури в системі державного управління. Визначено напрями державного впливу на становлення інформаційної культури державних службовців.

Ключові слова: державний вплив, державні службовці, інформаційна культура, органи державної влади, система державного управління.

ANNOTATION

PERESTYUK A. Development of information culture in the state administration system. – Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 281 "Public management and administration" - Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The peculiarities and problematic points of the development of information culture in the state administration system were identified, and directions of state influence on the formation of the information culture of civil servants were developed. Theoretical approaches to the development of information culture in the context of public administration are revealed. An analysis of the trends in the formation of information culture in the state administration system was carried out. The directions of state influence on the formation of the information culture of civil servants have been determined.

Key words: state influence, state employees, information culture, state authorities, state administration system.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	6
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	16
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	24
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	39

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення інформаційної культури у системі державного управління пов'язане з новим етапом розвитку держави - переходом від індустріального до інформаційного суспільства, яке характеризується зміною місця та ролі інформації в житті людини та соціально-технологічному розвитку суспільства. Стрімкість суспільних змін, складність і різноманіття процесів, що відбуваються, визначають необхідність високої інформаційної культури в системі державного управління, адекватної сучасним соціальним змінам. У цих умовах недостатнє врахування можливостей самоорганізації інформаційної культури у системі державного управління визначає вразливість управлінської діяльності влади у період нестійких соціальних і політичних процесів. Це зумовлює високу актуальність теми розвитку інформаційної культури в системі державного управління.

Філософські передумови осмислення культури закладені у працях Аристотеля, Г.В.Ф. Гегеля, І. Канта, Х. Ортегі-і-Гассета, Платона, І. Хейзенгі, А. Швейцера та інших авторів. Дослідження проблем постіндустріального та інформаційного суспільства здійснені А.А. Баріковою, Д. Беллом, О. М. Бериславською, М. М. Білинською, Н. Гелбрейтом, О.Ю. Гречко, М. Кастельсом, С.О. Кравченком, В.Ф. Мартиненком, П. І. Надолішнім, Л. Л. Приходченко, С. Є. Саханенко, Т. Стоуньером, О. Тоффлером, К. Хессігом. Проблемність ситуації полягає в наявності суперечності між традиційно сформованою інформаційною культурою в системі державного управління та її відповідності інформаційній епосі, що настає.

Мета роботи виявити особливості та проблемні точки розвитку інформаційної культури у системі державного управління й розробити напрями державного впливу на становлення інформаційної культури державних службовців.

Для реалізації зазначеної мети у дослідженні вирішуються такі **завдання**:

– розкрити теоретичні підходи до розвитку інформаційної культури у контексті державного управління;

– провести аналіз тенденцій становлення інформаційної культури в системі державного управління;

– визначити напрями державного впливу на становлення інформаційної культури державних службовців.

Предметом дослідження виступає становлення сучасної інформаційної культури у системі державного управління.

Об’єкт дослідження – процес формування інформаційної культури у системі державного управління.

Методологічна основа представлена сукупністю загальнонаукових принципів та методів соціального пізнання, аналізу та узагальнення джерел на тему дослідження. В роботі використовувалися такі методи: групування фактичних даних, порівняльний, структурно-функціональний, агрегований аналіз та інший інструментарій обробки статистичних даних; проблемно-науковий, системно-структурний.

Перелік публікацій: основні теоретичні положення кваліфікаційної роботи, доповідалися на: міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика», м. Харків, Національний університет цивільного захисту України 16 березня 2022 року [27]; міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції», м. Кропивницький, Національний авіаційний університет 22-23 березня 2023 року [28].

Практичне значення отриманих результатів. Отримані в результаті дослідження висновки можуть бути використані для вдосконалення інформаційної культури у системі державного управління. Результати дослідження можуть бути використані при: розробленні проектів реформування системи державного управління; вивчення проблеми становлення сучасної інформаційної культури в системі державного управління.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (43), додатків (3). Обсяг роботи – 43 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Поняття інформаційна культура пов'язане з двома фундаментальними поняттями – «інформація» та «культура». Це визначає причину, чому різні дослідники виводять визначення інформаційної культури, або з позиції культурологічного підходу, або з позиції суто інформаційного, показуючи найбільш опукло якусь одну з граней цього феномену. Культурологічний підхід характеризує такі аспекти поняття «інформаційна культура», пов'язані з тим, що вся накопичена людством інформація є надбанням світової культури. Так А.А. Барікова вважає, що «у словосполученні «інформаційна культура» провідним концептом є саме «культура», тоді як «інформація» має аспектологічний характер, тобто виконує функцію уточнюючої характеристики» [1]. О. М. Бериславська визначає інформаційну культуру як «невід'ємну частину загальної культури, що є сукупністю всієї спадкової інформації, способів її організації передачі зберігання та використання» [2]. У цьому плані інформаційна культура розглядається як загальна культура, що визначає спосіб життєдіяльності людини в інформаційному суспільстві, що стає.

При такому підході для з'ясування сутності поняття інформаційної культури потрібно враховувати безліч смислових відтінків поняття культури, що відноситься до числа фундаментальних. Для нас цілком звично звучать такі словосполучення як «культура розуму», «культура почуттів», «культура поведінки», «фізична культура». У повсякденній свідомості культура служить оцінним поняттям і належить до таких рис особистості, які точніше було б назвати не культурою, а культурністю.

Переважна більшість інформаційно-технократичного підходу, складність адекватного визначення поняття інформаційної культури полягає в складності розуміння категорії «інформація». У науці сьогодні немає єдиної думки про

сутність такого явища як «інформація». Існує понад 200 визначень, кожне з яких виявляє якісь окремі її сторони. Наводити всі ці визначення немає можливості, тому ми обмежимося тими підходами, які дозволять нам повніше розглянути предмет нашого дослідження. Термін "інформація" походить від латинського слова "informatio", що означає роз'яснення, виклад.

Інформація подається як «відображена різноманітність, образ матерії чи свідомості, модель, знак, символ оригіналу; зменшувана невизначеність, що знімається в результаті отримання повідомлень» [11]; «кількісний захід зменшення невизначеності, неупорядкованості (ентропії) системи чи захід її організації» [10]; «сигнали в єдності синтаксичних, семантичних та прагматичних характеристик; передача, відображення різноманітності в будь-яких об'єктах і процесах (неживої та живої природи)» [15], міра неоднорідності у розподілі енергії або речовини у просторі та в часі та міра упорядкованості матеріальних та ідеальних систем [17].

Викликає незмінний інтерес і суперечка серед вчених уявлення про інформацію як про нематеріальну природну якість, як зміст процесів упорядкування і розпорядження, що відбуваються в суцюзому. Цей зміст виражає зв'язки та відносини матеріального Світу, транслює природні відмінності та різноманітність сутнісних основ Світу, відомості про співвідношення матерії та антиматерії, умови анігіляції, зміст «чорних дірок» [18]. Інформація сприймається як щось, що від природи. Такий підхід дозволяє розглядати природні явища з позиції споконвічної природної єдності. Це ж уявлення свідчить і про двоїстість поняття «інформації». Вона сама є сутністю, але вона нерозривно пов'язана з матеріальною сутністю, повідомляючи про її зміст.

Новий етап теоретичного розширення поняття інформації пов'язаний з кібернетикою - наукою про управління та зв'язок у живих організмах, суспільстві, машинах. Залишаючись на позиції шенноновського підходу, кібернетика формулює принцип єдності інформації та управління, який особливо важливий для аналізу суті процесів, що протікають у самоврядних, самоорганізуються біологічних і соціальних системах. За С. І. Лопатіним,

інформація тісно пов'язана з управлінням [21]. У певному сенсі управління можна визначати як процес сприйняття, пре- освіти та передачі інформації, що лежить в основі знання управлінських процесів та служить для реалізації мети управління. Таким чином, виникає необхідність оцінити інформацію як деяке знання, що має одну ціннісну міру по відношенню до зовнішнього світу (семантичний аспект) та іншу по відношенню до одержувача, накопиченого ним знання, пізнавальних цілей і завдань (прагматичний аспект).

Слід підкреслити, що феномен «інформаційна культура» можна розглянути повніше, якщо, по-перше, виявити синергію складових даного феномену «інформація» і «культура», а також якісно нові аспекти, що з'являються в результаті їх взаємозв'язку та взаємовпливу. Культура, духовність, пізнання, є проявом інформаційної природи людини дозволяють виявити сутність такого складного поняття як «інформаційна культура», що поєднує такі два найважливіші компоненти «інформація» і «культура». Це стає особливо важливим у період наступного інформаційного століття. По-друге, потрібно вивчати інформаційну культуру, досліджуючи динаміку її зміни. Це зумовлює необхідність розгляду сутності інформаційної культури з використанням інформаційно-синергетичного підходу, який, на нашу думку, дозволяє вивчати об'єкт, явище, виявляючи найбільш характерні для них інформаційні аспекти (визначають їх стан і розвиток), а також дозволяє по-новому, оцінити роль хаосу у природі та суспільстві як потенційного джерела нового розвитку. Гідність цього підходу ще й у тому, що він орієнтований на цілепокладання, що виходить із потреб людини в самореалізації, яке найбільш продуктивно здійснюється в процесі креативного оновлення соціокультурного простору, за допомогою наповнення його параметрами порядку. З позицій цього підходу, культура розглядається як творчий початок будь-якого соціуму, як складна відкрита інформаційна система, що нелінійно розвивається.

У цьому аспекті інформаційна культура вибудовується як певний соціокультурний інформаційний простір, динаміка розгортання якого впливає і на людей, що його творять, і на соціум, в рамках якого формується

інформаційна культура. Вона містить у собі історичні механізми самоадаптації до мінливого інформаційного середовища, які дозволяють активізувати соціальну практику, залишати в минулому віджили традиції затверджуючи замість них нові поведінкові норми і духовні цінності інформаційного світу. Ідея людини, що розвивається, все більше проявляється в прискоренні розвитку пізнавальної здатності людини, підтверджуючи провідну роль інформації в регулюванні природних процесів.

У цьому плані слід відзначити особливу роль творчості у розвитку інформаційної культури, як і культури будь-якого виду. У ході розвитку соціальних відносин культура виділилася в сферу, іноді звану «висока культура», а точніше кажучи, у сферу творчого способу дії (художня творчість та інтелектуальна). Творчість сприймається як початкова стадія процесу становлення, щось початкове, що дає імпульс соціальним змін. «Творчість це творення», «єдина первісна життєва сила, поширюючись, пронизує все безперешкодно і все, що існує у своєму народженні в кожному окремому випадку набуває цієї сили» [22]. Творчість - це властивість людської активності, спосіб самореалізації особистості. Характер, цінності та ідеали культури багато в чому залежать від соціальних відносин, результатів власних зусиль людини, її розвитку та самосвідомості. «Власна активність особистості, її прагнення розвитку та самовдосконалення є вирішальною умовою індивідуальних і суспільних флуктуації, які забезпечують у точках біфуркації нові напрями розвитку суспільного процесу» [22].

З інформацією та її новою роллю в суспільстві пов'язаний перехід від переважної ролі матеріальних цінностей до домінуючої ролі духовно-пізнавальних цінностей, що становлять основу духовного світу людини. ХХ століття яскравий приклад того, «що людське суспільство, що ставить на чільне місце матеріальні цінності, заплуталося в нерозв'язних протиріччях. Лише за умови, що духовно-пізнавальні цінності вийдуть на перший план, можна буде говорити як про відкритість людини, так і відкритість суспільства» [24].

Першочергове значення мають загальнолюдські цінності, тобто ті, що склалися у суспільній практиці, об'єктивно служать людині та суспільству та усвідомлюються, оцінюються всім людством як благо. Вони є «вищими» цінностями, визначають пріоритет усіх існуючих життєвих цінностей людини, а ступінь їхньої виразності окреслює загальну спрямованість особистості. Ось чому сутність духовності виявляється у прилученні людини до загальнолюдської духовної культури та цінностей, як орієнтирів самореалізації. В основі цінностей лежить інформація, яка передається від одного покоління до іншого. Ймовірно, передача системи знань від покоління до покоління є механізмом синергії поколінь з метою розвитку пізнавальної здатності людини на основі досягнень попередників. Передача цінностей або передача інформації завжди має на увазі взаємодію. Але взаємодія повноцінна, якщо вона здійснюється у загальному соціокультурному просторі, що формується навколо спільних цінностей. Становлення - процес тривалий, має свої стадії. Тому для розуміння динаміки розвитку інформаційної культури особливо важливим є розгляд не тільки «виникнення» творчого імпульсу - першої стадії становлення, а й наступної стадії - «проникнення» творчого імпульсу в соціокультурне середовище, його поширення, «закріплення» в ній, що можливо лише у процесі комунікації. Саме ця стадія визначає динаміку процесу становлення.

Щодо державних службовців інформаційна культура, по-перше, розуміється як узагальнена характеристика рівня знань спеціаліста у галузі методів роботи з інформацією, умінь та навичок у використанні сучасних інформаційних технологій. Інформаційна технологія є необхідним елементом кваліфікації працівника...; на особистісному рівні вона проявляється в тісному взаємозв'язку із загальною культурою працівника та оцінюється якістю тезауруса (зводу гуманітарних, управлінських та спеціальних знань, які зберігаються в особистій пам'яті індивіда) [22].

У теорії інформації тезаурусом (від грецьк. скарб, скарбниця) називається запас знань (понять, суджень), розміщений у пам'яті суб'єкта, що сприймає інформацію [26]. Це - структуроване знання як понять і смислових відносин з-

поміж них, «мовне свідомість» [26]. Інформаційна культура у системі державного управління має визначатися «принципом трьох «І»: інтелект, інформованість, інтерес до роботи» [26].

По-друге, розглядаючи інформаційну культуру у системі державного управління, відзначимо, що ця система формує особливе соціокультурний простір, що визначає взаємодію суб'єктів та об'єктів державного управління. Це передбачає необхідність при формуванні інформаційної культури керівників розвивати «здатності керівника до самоорганізації», виробляти вміння та навички управляти собою та обставинами, будувати міжособистісні комунікації.

Таким чином, у нових умовах інформаційна культура в системі державного управління набуває нового звучання. Це вже щось більше, ніж просто спосіб особистого освоєння інтелектуального багатства світу. Останнім часом культура все частіше розуміється не як результат творчості, а як результат накопичення культурного капіталу в результаті комунікативної взаємодії. І хоча цей підхід піддається критиці [26], слід зазначити, з одного боку, наростаючу потребу в спільному використанні накопиченого суспільством культурного капіталу, а з іншого - усвідомлення невідповідності творчих процесів пізнання способам накопичення, передачі і, головне, трансляції культурного капіталу у суспільстві.

Соціокультурний простір, сформований у системі державного управління, можна розглядати як послідовність станів системи культури державного управління, «кожен з яких має потенційну можливість привести або до певного атратора (тої магістральної лінії розвитку, силі тяжіння, котрій підкоряться всі інші траєкторії розвитку).

Становлення інформаційної культури у системі державного управління, на нашу думку, є результатом як самоорганізації, і управління соціокультурного простору. Діячі системи державного управління, володіючи необхідними компонентами інформаційної культури, впливають на самоорганізується процес становлення інформаційної культури в системі

державного управління, як частини загального соціокультурного простору. Таким чином, інформаційну культуру діячів системи державного управління вже важко розглядати або як частину загальної культури суспільства, або як набір способів обробки інформації за допомогою комп'ютера. Вона, будучи складною освітою, включає ще й компоненти, пов'язані: - із сукупністю духовних, моральних, естетичних цінностей, що виражаються в системі нормативного регулювання інформаційних процесів у системі державного управління; - з культурою саморозвитку особистості (державної посадової особи), формування та трансляції її системи знань, умінь, навичок цілеспрямовано працювати з інформацією на основі технічних засобів; - із прийнятими традиціями інформаційно-комунікаційного взаємодії та взаємовпливу державних посадових осіб та соціальних груп у соціокультурному просторі общества.

Інформаційна культура багато в чому визначає відносини між фахівцями системи державного управління, дотримання ними норм та принципів життя та діяльності в організації, вибір способів та форм професійної діяльності. До основних ознак інформаційної культури відносяться цінності, що задають державним посадовим особам орієнтири їх поведінки і дій.

Основна тенденція сучасного суспільства - перетворення інформації на основний стратегічний ресурс суспільства та головне джерело у суспільному розвитку. З появою глобальних комп'ютерних мереж інформація перетворилася на глобальний, в принципі невичерпний ресурс людства, що вступив у нову епоху розвитку цивілізації-епоху інтенсивного освоєння цього інформаційного ресурсу. Розглядаючи інформаційну культуру як особливий спосіб діяльності, звернімося до особливостей, пов'язаних з діяльністю людини в новому світі, що змінився. Становлення та розвитку інформаційної культури це соціальний процес, який розгортається як у часі, і у просторі. Для культури індустріального суспільства була властива диференціація виробничого процесу на всі менші та менші складові частини. Цей поділяючий чи аналітичний підхід, перемістившись, в економіку, змусив нас сприймати виробництво як серію

роз'єднаних кроків. Той самий підхід був властивий системі державного управління в індустріальному суспільстві. Нова постіндустріальна модель виробництва разюче відрізняється від колишньої, яка представлена як одночасний і синтезований процес. Його частини - не одне ціле, але вони не можуть бути ізольовані одна від одної, тому і процесом потрібно керувати чимось цілісним. Цей аспект передбачає нову роль людини, яка керує цими процесами.

Тепер здійснення частини виробничого процесу, і покроковий контроль над діями менеджера, який керує частиною будь-якого процесу, стає проблематичним. Ринки, технології та потреби споживачів змінюються в наші дні настільки швидко і надають стільки різних впливів на фірму, що бюрократична однаковість приречена на загибель. Написання інструкцій, що регулюють його дії, постійно відставатиме від розвитку керованої системи. Протягом практично всієї історії людства хід соціальних змін ніколи не був такий стрімкий, як сьогодні. Нова ера іменується епохою швидких змін, проявляється можливість заощадити час (наприклад, шляхом швидкісних комунікацій або випереджаючи конкурента у постачанні товару ринку). Це може стати вирішальним фактором, що розділяє перемогу та поразку. Нові інформаційні технології, всесвітня глобальна мережа Інтернет - результат та причини радикальних трансформацій, прогресу людства на сьогоднішньому етапі. Втілюючись у нових системах виробництва нові інформаційні технології, забезпечили задоволення основних матеріальних потреб тієї частини світу, яка ними володіє.

Таким чином, був відкритий шлях для самовдосконалення особистості і «людство набуло невичерпного джерела прогресу, головний рушій людських перетворень. Поставивши перше місце серед чинників виробництва - інформацію та знання» [38]. Знання - найрухливіший ресурс, від якого все більше залежить розвиток виробництва та наше матеріальне благополуччя. Ці причини визначають потребу в освоєнні таких компонентів інформаційної культури як: оптимальний спосіб інформаційної взаємодії в умовах глобальної

інформаційної інфраструктури, комунікативної узгодженої практичної діяльності, спрямованої на швидке отримання конкретного узгодженого результату - як матеріального, так і нематеріального.

Тому творчу функцію керівника потрібно щоразу спрямовувати на нові види взаємодії людей та процесів. Це передбачає наявність необхідних повноважень і покладання відповідальності за певний конкретний результат. Конкретний результат управлінського процесу стає все більш різноманітним. Основним результатом завжди було забезпечення прибутку. Тепер результатом може стати і нова якість продукції, що відповідає потребам окремого клієнта, і завоювання нового ринку збуту, прискорення процесу реорганізації під нову партію продукції тощо. В цих умовах стають важливими як знання, інтелект, здатність пошуку та обробки інформації керівника, а й відповідний рівень організаційної культури.

Таким чином, ефективність управління, в тому числі і державного, в сучасному суспільстві може бути забезпечена лише за наявності налагодженого інформаційного поля для управлінської діяльності та оптимальності розподілу прав і відповідальності кадрів, що забезпечують реальну відповідність управлінських процесів швидкості соціальних змін. Ось чому, вивчаючи інформаційну культуру сучасної людини, слід визначити ступінь її вміння жити та працювати в умовах сучасного інформаційного середовища. Сьогодні глобальна комп'ютерна мережа стає якісно новим інформаційним середовищем, яке зможе як забезпечити адекватне відображення поточного стану суспільства, а й забезпечити його саморегулювання за принципом «інформація управляє суспільством».

Визначено, що історично становлення нового рівня інформаційної культури проходило залежно від зміни виробничих відносин між членами суспільства та соціальних змін, що відбувалися в ньому. Трансформація сучасної інформаційної культури пов'язана з тими соціальними змінами, які пов'язані з переходом від суспільства індустріального до суспільства

постіндустріального, інформаційного. На сьогодні сформувався Єдиний Цифровий ринок, основні компоненти якого наведено у додатку А.

У випадку інформаційного суспільства, розвинених засобів комунікації, комп'ютерних мереж, банків інформації, періодичних журналів і конференцій, зокрема й електронних, знання відразу знеособлюються і стають загальним надбанням. Таким чином, можна розглядати зростання знань як зростання змісту та кількості інформаційних потоків. Нова інформація, знання, нові інформаційні потоки народжуються за їх взаємодії. Соціальні мережі, державні інформаційні мережі принципово змінюють соціокультурне та інформаційне середовище. Характерною рисою сучасного етапу становлення інформаційної культури стає збільшення можливостей взаємовпливу суб'єкта управління та інформаційного середовища. Змінюється сама людина, спосіб мислення, природно, змінюється його погляд на світ, трансформується його інформаційна культура. Весь цей процес проходить на тлі глобалізації та зміни суспільного устрою як позитивного сценарію суспільного розвитку.

РОЗДІЛ 2.

ТЕНДЕНЦІ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасна інформаційна культура у системі державного управління знаходиться на етапі становлення. Становлення - це процес, що безперервно триває, який не переривається навіть у фазі буття, бо є його сутністю. Процес становлення (формування, вибудовування, визрівання нових параметрів порядку, адекватних соціальним змін) є процес соціокультурний, творчий, який у синергетичній парадигмі розглядається як складна картина становлення порядку з хаосу, в якій взаємодія різних областей та рівнів культури утворює, зрештою, динамічні фрагменти рівноваги.

Становлення інформаційної культури у системі управління - процес самоорганізації, що є складовою управлінського процесу. Самоорганізація проявляється у ньому неформальними відносинами, інноваціями і адаптаціями, а організація виступає як із функцій управління. У цій роботі ми розглядаємо становлення як процес, який визначається п'ятьма принципами становлення: нестійкістю, нелінійністю, незамкнутістю (відкритістю), динамічною ієрархічністю, спостережуваністю. Ігнорування цих принципів в управлінні порушує внутрішню гармонію процесу, уповільнює або навіть змінює вектор спрямованості процесу становлення. У комплексних принципах: динамічної ієрархічністю та спостережуваності утримуються всі інші.

Один із принципів становлення – принцип нестійкості. Сучасна інформаційна культура у системі державного управління - система нестійка. Характерною рисою сучасної України є процес радикального реформування системи державного управління, що і визначає її нестійкий стан. Нерівноважні системи надзвичайно чутливі до зовнішніх дій. У такій системі принципову роль, що детермінує, грають випадкові фактори. Щодо слабкі інформаційні впливу можуть породжувати значні відгуки і призводити до принципово нового якісного стану. З поняттям нестійкості в синергетиці пов'язане поняття точки

біфуркації, певний момент вибору альтернативи руху системи, характерний для третьої стадії становлення моменту вибору, оформлення, гармонізації, оновлення середовища. У точці біфуркації відбувається вибір, еволюційний вибір альтернатив макрорівня. У безпосередньому процесі взаємодії макро- і мікрорівнів народжуються нові параметри порядку мегарівня. Одним з найважливіших принципів становлення є нелінійність. Нелінійність системи державного управління пов'язана з подоланням лінійної основи, яка створює структуру, за якої вертикальна, односпрямована підпорядкованість державних органів утворює в завершеному вигляді ієрархічну піраміду.

Щодо системи державного управління принцип незамкнутості отримує реальне рішення у формуванні соціокультурного простору, в якому працює адекватна реформованому суспільству система прямих і зворотних інформаційно-управлінських зв'язків, що особливо важливо для процесу демократизації та формування громадянського суспільства. Але найважливіше - це створення умов розвитку, як самої управлінської системи, і суб'єктів управління, стимулюючи процеси творчого пізнання і саморозвитку. Якщо система відкрита, тобто можливість виникнення інновацій, нових смислів, їх проникнення проходить швидше, як результат проходження другої стадії становлення. Це сприяє збудженню соціокультурного простору, приведенню їх у стан нерівноважності. Відкритість системи державного управління пов'язана зі створенням такого соціокультурного середовища, в якому забезпечується «проникнення» творчих імпульсів як виникають усередині, так і ззовні, що відповідає другій стадії становлення.

Становлення інформаційної культури у системі державного управління - соціокультурний процес, який можна як творчий процес, що складається (як розглядалося у першому параграфі першого розділу), із трьох стадій. Перша стадія становлення - «виникнення» - початок творчого процесу, що характеризується виникненням творчого імпульсу. Змістовно, творчому імпульсу у системі управління, відповідають соціально продуктивні інновації соціальних індивідів.

Сприйняття творчого імпульсу чи інновацій залежить рівня інформаційної культури суб'єкта управління, одержує цей творчий імпульс. Однією зі складових, що показують рівень, чи наявність інформаційної культури - є тезаурус. Тезаурус суб'єкта управління повинен відповідати вимогам часу та бути адекватним науковій парадигмі, в якій працює дана організація. На основі усталеного тезаурусу виникають нові культурні смисли, які, формуючись, трансформуючись, стають надалі короткими параметрами порядку, що утворюють і підпорядковують соціокультурний простір, а якщо вони починають підтримуватися більшістю соціуму, то поступово переходять у довгоживучі і стають загального тезаурусу. Вивчення першої стадії становлення дозволить виявити особливості появи інновацій, «виникнення» творчих імпульсів як першої стадії становлення.

Якісно новий стан суспільства, в якому процеси фізичної трудової активності та процеси пізнання та навчання починають все більше зливатися, виявляє потребу до самоформування таких якостей державного службовця: як здатність до інновацій (сприймати нове); швидко міняти різні види діяльності; вміння працювати творчо в єдиному взаємозалежному інформаційно-технологічному комплексі.

Існує ціла низка гіпотез, які стверджують, що слово (один із носіїв інформації) є енергоносій соціуму. Напевно, не слово, а ті емоції, напруження, які вивільняються словами-ключами. Поява нових смислів створює нові комплекси параметрів соціокультурного простору, а виникає внаслідок цього нерівноважність актуалізує серед них деякі, переводячи їх у положення параметрів порядку і підпорядковуючи їм решту параметрів. Поле, що утворюється навколо параметрів, впливаючи інформацією на простір нашого буття, розкриває його енергію, змушує адаптуватися до нової ситуації, ламати старі і створювати нові структури та форми, постійно змінюватись і знову «накачуватись» новими ідеями та смислами. Як, коли й у яких поєднаннях комплекси параметрів складуться вектор майбутніх подій прорахувати неможливо, проте цей вектор неодмінно визначиться і погано, якщо справжнє

зустріне його як випадковість, а й як непорозуміння. Імперії, держави, династії стрімко руйнувалися, коли простір епіфеноменів було не в змозі транслювати образи майбутнього або (що ще більш згубно!) транслювало в соціуми негативні його образи. Світова практика показує, що бачення позитивного майбутнього - один з найважливіших джерел соціальної енергії.

У період реформування державного управління нові сенси залежать від тезаурусу державних службовців, який у свою чергу формується в суспільстві під впливом змін в інформаційній культурі. Формування тезаурусу як системи взаємозв'язків різних смислів, передача та нове розуміння наявних смислів, а також генерація нових смислів тісно пов'язані один з одним. Це стає особливо важливим у період реформування системи державного управління, коли старі підходи не можуть повністю задовольнити практичні потреби у системі управління. Змінюються традиції, підходи, поняття, тезаурус. Володіючи професійним тезаурусом, що включає нові думки, службовець системи державного управління може знайти сам або запросити необхідну інформацію, переробити її і сформулювати потрібну множину, що містить невелику кількість варіантів, таких, що вибір одного з них наближає до досягнення вже переосмисленої мети. Теоретично управління це називається постановкою завдання. Коли завдання поставлено, тобто. безліч сформульовано, нова інформація може допомогти вибрати варіант, відповідальний на поставлене питання, тобто. створити принципово нову інформацію, що виражає потребу в нових сенсах. Але якщо тезаурус недостатній, тобто. не включає нові тенденції розвитку, то фахівець не зможе не тільки поставити завдання або сформулювати питання, але й зібрати, запросити необхідну інформацію, навіть маючи досконалі інформаційні системи та бази даних.

У період реформування підготовка керівників системи державного управління з особливою необхідністю повинна враховувати зміну тезаурусу, пов'язане з розвитком соціальних процесів. Підготовка керівного складу для системи державного управління має бути спрямована не тільки на отримання професійних знань, але що особливо важливо, на розвиток у майбутніх

управлінців творчого початку, на формування у них таких якостей: вміння шукати, сприймати, аналізувати, формулювати нові смисли та передавати їх на основі базисного тезаурусу, що постійно поповнюється у процесі професійної діяльності; здатність прогнозувати наслідки прийнятих ним рішень (починаючи з певного моменту, розрахувати чи визначити інтуїтивно, як розвиватимуться події і який період ці рішення можуть відповідати потребам соціальної структури); необхідно вміти вибирати момент, коли прийняття підготовленого рішення найефективніше. В управлінні необхідні всі три якості.

Володіючи лише якимось одним із них, але, не маючи інших, сподіватися на успіх важко. У стадії становлення системи формуються нові елементи тезаурусу. Від тезаурусу особистості, зрештою, залежить процес становлення її інформаційної культури. У період реформування системи державного управління, старий тезаурус стає недостатнім. У цій фазі нестійкого розвитку соціальної системи збереження стандартного тезаурусу стає не лише доказом непрофесіоналізму, а й показником рівня інформаційної культури. У такій ситуації одновимірною, односторонньою реалізацією затверджених державних освітніх стандартів не просто помилкова, а й відіграє роль якоря, що не дозволяє просуватися вперед. Тому так важливо формувати програму навчання таким чином, щоб службовець системи державного управління в період нестійкості (період реформ) був здатний оволодіти новим тезаурусом, а також самостійно створювати його нові елементи в міру необхідності, але ще більш важливо, щоб він був здатний оцінити цю «міру необхідності» та час впровадження нових елементів. Тезаурус особистості один із найважливіших елементів інформаційної культури. Від володіння, яким, залежать такі стадії становлення сучасної особистої інформаційної культури чиновника як «проникнення» нових смислових одиниць, «закріплення» їх у тезаурусі – вибір у точці біфуркації, і як результат, креативне оновлення системи – будь то особиста інформаційна культура, чи інформаційна культура соціальної групи, чи інформаційна культура суспільства. Виходячи з вищевикладеного, можна дійти висновку, що з адекватного соціальним змін тезаурусу залежатимуть новосформовані параметри порядку, які

підпорядковуюють собі соціокультурний простір. Сучасний базисний тезаурус службовців системи державного управління значно змінився порівняно з минулим періодом. Розглянемо, як формувався новий лексичний «мінімум» чиновника, у якому відображено нові смислові одиниці та зв'язки між ними.

Наступний елемент нового тезаурусу - набуття нового позитивного сенсу - поняття «відкрите суспільство». Воно, на жаль, було зрозуміло буквально: відкрилися кордони, дозволено читання раніше забороненої літератури та масове відвідування зарубіжних країн, що не регламентується, включаючи капіталістичні. Це спричинило наділення новим змістом поняття «демократія», який швидко перемістився у бік поняття «охлократія». Країна не змогла відразу усвідомити, що сучасна закордонна демократія має кілька стримуючих механізмів: чітке законодавчо певне місце державної машини фінансовий пресинг інформаційного впливу з боку олігархів та інститути громадянського суспільства. Цей аспект був певною мірою виражений у терміні «правова держава».

Друга стадія процесу становлення інформаційної культури - "проникнення" творчого імпульсу в соціокультурне середовище. Спосіб передачі творчого імпульсу визначається культурними традиціями та цінностями, особливостями процесів комунікації. У зв'язку з розвитком сучасних технологій та глобальної мережі Інтернет створюється можливість формувати інформаційні канали взаємодії між державою та громадянами.

Обов'язковою умовою проходження третьої стадії становлення «закріплення» інформаційної культури є принцип нестійкості, який сприяє обуренню системи, і призводить її до необхідності зробити вибір. При введенні інновацій державним органам доводиться долати опір середовища як зовнішнього, так і власного (бюрократичного). У результаті система державного управління занурюється в стан напруженості, хисткості, внутрішньої конфліктності, що і сприяє початку та просування реформ. Але саме цей стан може сприяти і гальмування реформаторських дій. Слід враховувати, що соціальна система відрізняється тим, що в її еволюції беруть

участь люди, які мають свідомість, які можуть вплинути на процеси розвитку. З цього загального уявлення випливає, зокрема, що зусилля окремої людини аж ніяк не розчинені у загальному русі соціуму.

Дії кожної людини в інформаційну епоху можуть швидше впливати на макросоціальні процеси, а потім і на процеси мегарівня, порівняно з минулими періодами розвитку людства. Саме на цьому рівні знаходяться цінності і норми як колективні змінні, довготривалі керуючі параметри для макрорівня. Це обумовлює потребу у становленні державного службовця як суб'єкта активної дії, а не тільки як функціонера-носія тих чи інших соціальних ролей. Соціальна відповідальність професіонала-управлінця полягає не просто у прийнятті та передачі об'єкту управління готових рішень і не у повторі «правильних» відповідей на всі випадки життя. Ця професійна група покликана сприяти активному усвідомленому участі громадян, і соціальних груп у виникненні нових соціокультурних зразків, культурних смислів, а, зрештою, нових колективних змінних.

На стадії «закріплення» відбувається відбір найбільш значущих культурних смислів, у зв'язку з цим принцип динамічної ієрархічності відіграє важливу роль для проходження цієї стадії. Відбір культурних смислів, це своєрідна генерація нової інформації, з усього наявного її розмаїття. Для виникнення нової інформації (яка і позначає результат нового вибору) необхідне поєднання умов: наявність хаосу (для випадковості вибору) та фіксації (запам'ятовування) вибору.

Інакше кажучи, у системі, здатної генерувати інформацію, повинен мати місце хаотичний режим (щоб вибір був випадковим), який потім змінюється динамічним (для запам'ятовування) режимом, тобто. повинен бути шар, що перемішує. Якщо інформація довгострокового дії, її цінність змінюється згодом - від нуля до максимального значення, чи стає негативною. Нині людство переживає переломний момент своєї історії. Усі народи світу у тому чи іншою мірою включені у процес перегляду старі підходи. Оптимальний вибір може бути здійснений за умови, що в суспільстві створено соціально-інформаційне

середовище за своїми параметрами аналогічне шару, що перемішує. Справді ми можемо стверджувати, що виявляється велика різноманітність і глибока суперечливість соціальних і духовних установ людей. Суперечливість інтересів, що визначають свідомі та несвідомі дії багатьох індивідів у суспільстві, створює передумови для стану хаосу. Але якщо в неживій природі генерація інформації - принципово новий вибір, зроблений випадково, без підказки ззовні, то в умовах людського суспільства в цей процес включається свідомість. Усвідомлення різноманітності – це вже крок уперед до нового вибору. Динамізм державного управління втрачається, за тією причиною, що учасниками управлінських процесів завжди є люди, і будь-яка уніфікація їхніх відносин веде до формалізації життя.

У той же час динаміка змін у глобальному інформаційному просторі впливає на систему державного управління, і державне управління, у свою чергу, реагує на зовнішні зміни, у зв'язку з цим необхідно ставати рішучу відмову від традиційних підходів та формування нового мислення. Значним елементом у такій системі державного управління стає сучасна інформаційна культура.

Встановлено, що інформаційна культура відбиває як соціоб'єктивну реальність, так й комп'ютерну віртуальну реальність. Комп'ютерна віртуальна реальність є феноменом культури, на відміну від об'єктивно існуючого природного світу, яка породжена різними формами діяльності людини. Поява комп'ютерної віртуальної реальності свідчить про новий стрибок у розвитку технічних засобів зв'язку та їх інтеграцію з комп'ютерними мережами. Виходячи з вищевикладеного зроблено висновок, що інформаційна культура в системі державного управління залежить від даних новосформованих параметрів порядку, який підпорядковує собі соціокультурний простір. На даному етапі набуває нового позитивного сенсу поняття «відкрите суспільство», про що свідчить додаток Б, де відображена кількість органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні, що надають можливість використання інструментів електронної демократії.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Становлення інформаційної культури в системі державного управління вимагає необхідних умов для ефективного прояву механізмів самоорганізації, які сприяли б формуванню адекватної соціальним умовам системи державного управління, що відповідає напрямку прогресивного цивілізаційного розвитку, що сприяє духовному вдосконаленню особистості та якісно новому рівню життя населення. Існує необхідність змін традиційного підходу до самоорганізації як другорядного і навіть стримуючого фактора в системі державного управління. Управління у відкритому суспільстві, що самоорганізується, пов'язане з індивідуальним або колективним впливом на соціальну систему в потрібному напрямку, необхідних просторово-часових координатах, що багаторазово підвищує її ефективність і здатне відіграти вирішальну роль навіть у виборі напрямку системи в кризові моменти (у точках біфуркації). Тому, що самоорганізується процес становлення інформаційної культури державних службовців, на нашу думку, повинен супроводжуватися управлінськими впливами, переважно м'якого регулювання, спрямованими на формування управлінських заходів, цілісної стратегії, спрямованої на аналіз і зміну соціокультурної практики. Управлінські впливи у разі можливі лише на інформаційній основі.

Суб'єкти інформаційного управління є учасниками інформаційної діяльності та змушені у процесі взаємодії узгоджувати свої інтереси з інтересами соціальних партнерів. Нелінійність відносин створює умови для зміни об'єктів управління. Від прямого управління людьми з допомогою команд і вказівок системи управління поступово переходить до інформаційному управлінню, тобто. впливу на: інформаційно-психологічне середовище суспільства, яка є частиною інформаційного середовища світової спільноти і пов'язана з використанням інформації, інформаційної інфраструктури для

впливу (впливу) на психіку і поведінку соціальних спільностей або окремих індивідів; інформаційні ресурси (духовні, культурні, історичні, національні цінності, традиції тощо), включені до єдиного інформаційного простору; Інформаційні процеси.

У такому підході проявляється нова якість інформаційної культури державних службовців та їх потенційна готовність до взаємодії та взаємодії з громадянським суспільством. Це стан очікування інновацій, подальша підтримка творчих проявів громадян у єдиному соціокультурному просторі. Реалізація принципу нелінійності в процесі становлення інформаційної культури визначає необхідність нових якісних характеристик системи управління в суспільстві. Враховуючи, що соціальне управління - це, як правило, управління соціальними процесами, регулювання основних життєвих соціальних систем, соціальних верств і груп, соціуму в цілому, можна відзначити, що інформаційні процеси характеризуються: цілепокладанням та нормотворчістю; формуванням суспільної свідомості (світогляд, політичні погляди, духовні цінності); формуванням громадської думки та моралі; формуванням управлінських відносин; ухваленням політичних рішень; вплив на психіку та поведінку людини.

Інформація при таких підходах є головним та універсальним регулятором соціальних процесів, несилової взаємодії соціальних структур. Змінюється порівняно з командно-адміністративним характером інформаційного управління. Його основні відмінності: неявний, опосередкований характер керуючого впливу; прямий вплив на свідомість об'єкта управління або взаємодіючого суб'єкта управління з метою заданої поведінки; психологічні методи передачі (переконання, навіювання, зараження). У зв'язку з цим змінюються і форми взаємовідносин громадян із державними інститутами. Функції багатьох урядових та муніципальних установ можуть бути ефективно реалізовані через Інтернет. Вже сьогодні населення не лякають такі поняття, як «електронна звітність», «електронний довідник». Якщо вам, наприклад, знадобиться проконсультуватися в будь-якій державній організації або

отримати довідку, то замість того, щоб йти на прийом і простоювати в довгій черзі, можна скористатися комп'ютерною інформаційною системою. Платники податків в Україні можуть заповнювати декларацію в електронному вигляді, що знижує ймовірність помилок та спрощує податковий облік. Спілкування між громадянами та органами управління, необхідне в тій чи іншій ситуації, цілком можна організувати через чати та електронне листування. Крім очевидної економії сил, часу і нервів «онлайнова бюрократія» повинна дати громадянам ширші можливості в питаннях контролю над станом та розвитком їх справ. Щоб «електронна держава» стала реальністю, доступ до урядових мереж має бути наданий усім громадянам - це стане найважливішим фактором створення сучасного відкритого та конкурентоспроможного суспільства.

Сучасні телекомунікаційні технології можуть допомогти і у боротьбі з корупцією, зробивши максимально прозорими відносини держави з комерційними структурами. Приклад того, як треба залучати громадян до вирішення суспільно важливих проблем, подають міжнародні організації.

Становлення інформаційного суспільства супроводжується зміною інформаційної культури державних службовців, внаслідок наповнення її новими компонентами. Одним із значущих компонентів сучасної інформаційної культури державних службовців у цей період є здатність і сприйнятливість державного службовця. Прикладом, інновації в соціокультурному просторі системи державного управління є нові способи утвердження національних культурних цінностей. Це створює умови для залучення до культурної спадщини як державних службовців, які використовують у своїй професійній діяльності цей сервер, так і для молоді, яка є основним споживачем інформаційних послуг Інтернет.

Іншими найважливішими компонентами сучасної інформаційної культури є здатність швидко змінювати різні види діяльності та вміння працювати творчо в єдиному взаємозалежному людино-машинному інформаційно-технологічному комплексі. Тому з боку керівних органів системи державного управління потрібна розробка заходів щодо підтримки та

стимулювання творчої активності державних службовців. На нашу думку, як підтримка може виступати: певна система матеріальних заохочень державних службовців за використання у своїй професійній діяльності інноваційних технологій; включення творчих і ціннісних імперативів до офіційних нормативних документів, що регламентують просування державних службовців службовими сходами.

Можливо, що не властива системі державної служби потреба творчості та не достатня значимість розвитку духовних потреб державного службовця, може позначитися в майбутньому на якості його професійної діяльності, рівні його інформаційної культури, що у свою чергу позначиться на наповненні соціокультурного простору новими культурними смислами. Уловлювати і підтримувати нові сенси, які формуються в громадянському суспільстві, одне із завдань державних службовців у період реформування системи державного управління. Ці культурні сенси будуть основою соціокультурного інформаційного простору, що створюється. Тому важливими стають для державних службовців знання, вміння та навички з проектування соціокультурного простору, а це вже питання, що стосується розвитку випереджальної освіти в системі державної служби. Формування нових культурних смислів державними слугами повністю залежить від їхнього тезаурусу, трансформація якого відбувається в результаті становлення сучасного інформаційного суспільства. У зв'язку з цим, в першу чергу слід порушити питання про створення самоорганізованої системи, яка сприятиме самопоповненню професійного тезаурусу державних службовців. Такі процеси можна стимулювати спеціальними технологіями проектування соціального простору майбутнього та впровадження отриманого тезаурусу в систему випереджаючого навчання. Виходячи з цього, стає зрозуміло, чому так важливо формувати програму навчання таким чином, щоб службовець системи державного управління в період нестійкості (період реформ) був здатний як опанувати новий тезаурус, так і самостійно включатися в процес створення його нових елементів мірою необхідності. Ще важливіше, щоб він був здатний

оцінити цей «захід» і своєчасність впровадження нових елементів. Наступним моментом формування сучасної інформаційної культури є створення мобільної системи передачі отриманого нового досвіду.

На процес формування та розвитку всіх рівнів інформаційної культури впливають як еволюційний відбір цінностей і правил у ході самоорганізованих процесів, так і свідоме формування керівниками, викладачами та науковими діячами, консультантами та експертами інформаційної культури в рамках взаємодії, керуючого дії, наукового експерименту.

До стримувальних факторів формування інформаційної культури державних службовців нового інформаційно-культурного суспільства належить: недостатній рівень загальної культури; недостатні зможу швидкого освоєння нових способів професійної діяльності; несприйнятливність до інновацій; недостатню увагу керівників до питань формування інформаційної культури. Для нейтралізації негативного впливу зазначених чинників становлення інформаційної культури державних службовців необхідно активізувати чинники, сприяють її розвитку.

Це зумовлює такі пропозиції щодо формування сучасної інформаційної культури державних службовців в умовах реформування системи державного управління: професійна перепідготовка, що включає навчання нових інформаційних технологій; самоосвіта; навчальні курси з інформаційної культури у складі програми професійної перепідготовки держслужбовців; розробка заходів щодо підвищення рівня загальної культури; стимулювання творчої активності у професійній діяльності; залежність просування держслужбовця службовими сходами від особистої інформаційної культури; особистий приклад керівника; використання індивідуальних планів професійного розвитку.

Виконання цих пропозицій благотворно позначиться на формуванні соціокультурного простору системи державної служби як підсистеми державного управління. Слід зазначити, що самоосвіта державних службовців не означає, що цьому процесу не потрібно звертати увагу керівників. Справа в

тому, що процеси, що самоорганізуються, до яких відноситься самоосвіта, можливі тільки при створенні максимальних умов для розвитку державних службовців. Як заходи щодо створення таких умов можна назвати: стимулювання творчої активності; мотивації до самоосвіти; можливість дистанційного навчання чиновників; доступу державної служби до інтелектуальних ресурсів світу; створення конкурентно-кооперативних відносин усередині системи державного управління, які, з одного боку, створять здорове суперництво, а з іншого, дозволять розвиватися взаємодопомоги та взаємопідтримці.

Цікавий досвід Японії у підготовці керівників високого ранга: керівників вищого рівня (заступник начальника управління, начальник управління, заступник міністра та його консульти) не навчають за рахунок державних коштів. Японський досвід свідчить, що це недоцільно: по-перше, до зайняття цих посад вони неодноразово навчалися; по-друге, це вже сформовані керівники, і їх подальше посадове просування має повністю залежати від особистих здібностей до самоосвіти; по-третє, здатність до самоосвіти розкриває потенціал керівника, і створює рівні умови для змагальності за подальшого посадового зростання. Мабуть, слід розглядати людський капітал державної служби як наріжний камінь конкурентоспроможності та ефективності, виділяючи всередині його інформаційний капітал як систему знань державних службовців, яка потенційно може бути затребувана соціумом, що розвивається. Витрати в розвитку інтелектуальних здібностей держслужбовця слід як активи, які треба грамотно використати.

Цей підхід, заснований на ідеї людини, як саморозвивається інформаційної структури, що розвивається суб'єкта, являє собою принципово іншу стратегію суспільного розвитку, що виходить з панування розуму, а не сили, і не може визначатися тією чи іншою формою присвоєння. Без урахування інформаційних факторів в умовах становлення інформаційного суспільства та глобалізації інформаційного простору, як свідчить світова практика, економічні заходи не працюватимуть. Підводячи підсумки,

відзначимо, що процес становлення інформаційної культури, що самоорганізується, в системі державного управління можна направляти в потрібне русло, використовуючи управлінські механізми щадного, інформаційного впливу.

В результаті проведеного дослідження розроблено концепцію становлення інформаційної культури в системі державного управління, яка полягає в наступному: становлення інформаційної культури в системі державного управління України є результатом як самоорганізації, так і управління соціокультурним простором у вигляді наповнення його культурними змістами. Відбувається це через інформаційно-комунікативну взаємодію у процесі діяльності індивідів, які мають спільні духовні цінності, культуру формування та трансляції системи знань, умінь, навичок цілеспрямованої роботи з інформацією за допомогою технічних засобів. Результатом визнання інформаційної культури у системі державного управління та ефективних заходів на рівні держави є - Цифровий Безвіз України (додаток В).

Основними компонентами концепції є: соціальні зміни, що характеризують сучасний етап становлення інформаційної культури в системі державного управління; основні стадії становлення інформаційної культури («виникнення» творчого імпульсу; «проникнення»; «закріплення»); принципи становлення (нестійкість, нелінійність, відкритість, динамічна ієрархічність, спостережуваність); соціокультурний простір системи державного управління; параметри порядку (узагальнені культурні смисли соціокультурного простору інформаційного суспільства) - довгоживучі і короткоживучі, що наповнюють соціокультурний простір; довготривалі параметри порядку, що трансформуються: національно-культурний менталітет, традиції, тезаурус; короткоживучі параметри порядку інформаційної культури в системі державного управління: інтеграція та міжмережева взаємодія; співвідношення між традиціями та інноваціями; необхідність підтримки рівня технічного розвитку суспільства; вибудовування колективних уявлень про сучасні форми

взаємодії та формування відповідних понять про нові норми та цінності; миттєвий доступ до інформації; інтегральний чи колективний інтелект; контакт із людьми різних культур; переорієнтація цінностей індивідів. На основі концепції становлення інформаційної культури в системі державного управління були виявлені як самоорганізуючі, так і прямі управлінські дії на цей процес становлення інформаційної культури в системі державного управління.

ВИСНОВКИ

1. Визначено, що історично становлення нового рівня інформаційної культури проходило залежно від зміни виробничих відносин між членами суспільства та соціальних змін, що відбувалися в ньому. Трансформація сучасної інформаційної культури пов'язана з тими соціальними змінами, які пов'язані з переходом від суспільства індустріального до суспільства постіндустріального, інформаційного.

У випадку інформаційного суспільства, розвинених засобів комунікації, комп'ютерних мереж, банків інформації, періодичних журналів і конференцій, зокрема й електронних, знання відразу знеособлюються і стають загальним надбанням. Таким чином, можна розглядати зростання знань як зростання змісту та кількості інформаційних потоків. Нова інформація, знання, нові інформаційні потоки народжуються за їх взаємодії. Соціальні мережі, державні інформаційні мережі принципово змінюють соціокультурне та інформаційне середовище. Характерною рисою сучасного етапу становлення інформаційної культури стає збільшення можливостей взаємовпливу суб'єкта управління та інформаційного середовища. Змінюється сама людина, спосіб мислення, природно, змінюється його погляд на світ, трансформується його інформаційна культура. Весь цей процес проходить на тлі глобалізації та зміни суспільного устрою як позитивного сценарію суспільного розвитку.

2. Встановлено, що інформаційна культура відбиває як соціоб'єктивну реальність, так й комп'ютерну віртуальну реальність. Комп'ютерна віртуальна реальність є феноменом культури, на відміну від об'єктивно існуючого природного світу, яка породжена різними формами діяльності людини. Поява комп'ютерної віртуальної реальності свідчить про новий стрибок у розвитку технічних засобів зв'язку та їх інтеграцію з комп'ютерними мережами. Виходячи з вищевикладеного зроблено висновок, що інформаційна культура в системі державного управління залежить від даних новосформованих параметрів порядку, який підпорядковує собі соціокультурний простір. На

даному етапі набуває нового позитивного сенсу поняття «відкрите суспільство».

3. В результаті проведеного дослідження розроблено концепцію становлення інформаційної культури в системі державного управління, яка полягає в наступному: становлення інформаційної культури в системі державного управління України є результатом як самоорганізації, так і управління соціокультурним простором у вигляді наповнення його культурними змістами. Відбувається це через інформаційно-комунікативну взаємодію у процесі діяльності індивідів, які мають спільні духовні цінності, культуру формування та трансляції системи знань, умінь, навичок цілеспрямованої роботи з інформацією за допомогою технічних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування: [монографія]. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 224 с.
2. Бериславська О. М. Інформаційно-правова політика держави як інструмент побудови інформаційного суспільства в Україні. *Військова освіта і наука: сьогодні та майбутнє*: тези доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції, 21 листоп. 2018 р. Київ: ВІКНУ, 2018. С. 264-266.
3. Берназюк О. Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління. *Інформаційне право*. 2017. №10. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/10/35.pdf>. (дата звернення: 12.02.2023).
4. Білинська М. М. Розвиток партнерських відносин між органами державної влади і громадянами: актуальні проблеми. *Університет. Наук. зап. Електрон. дані. Хмельницький*, 2012. № 2. С. 30-35.
5. Буханевич О.М. Проблеми впровадження електронних адміністративних послуг в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 3. С. 57-60.
6. Вектори економічного розвитку 2030. Матеріали для обговорення. URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>. (дата звернення: 10.02.2023).
7. Використання інструментів електронної демократії органами державної влади та місцевого самоврядування у 2022 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.(дата звернення: 19.02.2023).
8. Громико О.І. Вплив цифровізації на трансформацію системи державного управління України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України* : зб. наук. пр. X. : Вид-во НУЦЗУ, 2020. Вип. 2 (13). С. 520-540.
9. Даньшина Ю.В. Управление системой предоставления административных услуг в условиях электронизации: монографія. Пшеворск (Польша) : Wydawnictwo i Drukarnia Nova Sandec, 2018. 355 с.

10. Дубов Д.В., Дубова С.В. Основи електронного урядування. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 176 с.
11. Дурман М.О., Цегельник Н.Ю. Надання адміністративних послуг в електронному вигляді як один з інструментів дерегуляції. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2014. № 2: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_2_10. (дата звернення: 22.02.2023).
12. Е-Демократія в Україні. Погляди громадян і ключових зацікавлених сторін. EGAP. Київ, 2016. URL: <http://egap.in.ua/e-demokratiya-v-ukrayini-poglyady-gromadyan-klyuchovyh-zatsikavlenyh-storin/>. (дата звернення: 12.03.2023)
13. Електронна демократія : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. Київ : НАДУ. 2015. 66 с.
14. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. : у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. Київ, 2017. Ч. 1: Вступ до курсу. Концептуальні засади електронного урядування та електронної демократії / [В. Я. Малиновський, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко]. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 70 с.
15. Єганов В.В. Проблеми та перспективи впровадження системи електронного урядування в Україні. *Державне будівництво*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2012_2_7. (дата звернення: 03.04.2023).
16. Єдиний цифровий ринок Європейського Союзу: можливості для України. URL:https://drive.google.com/file/d/1j_aAW7hrdtCw4gHXs6ZEiZjEDQs0zg3q/view. (дата звернення: 19.02.2023).
17. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. Монографія / за заг. ред. К. І. Белякова. Київ : КВІЦ, 2018. 168 с.
18. Клімушин П.С., Спасібов Д. В. Механізми електронного урядування в системі надання адміністративних послуг. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 1. С. 50-55.
19. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. зі змін., внесен. Законом України від 8 груд. 2004 р.:

Офіц. текст зі змін. станом на 1 січ. 2006 р. / Мін -во юстиції України. Київ: Мін- во юстиції, 2006. 126 с.

20. Красильников Д.Г., Сивинцева О.В., Троицкая Е.А. Современные западные управленческие модели: синтез New Public Management и Good Governance. *ARSADMINISTRANDI*. 2014. №2. С. 45-62.

21. Лопатін С. І. Роль і значення інформації в адміністративно-правових відносинах. *Держава і право: Збірник наукових праць*. Київ, 2020. Вип. 49. С. 230-235.

22. Михненко А.М., Кравченко С.О., Мартиненко В.Ф, Механізми взаємодії суспільства та влади : підручник/ кол. авт. А.М. Михненко. Київ : НАДУ, 2013. 210 с.

23. Моніторинг впровадження інструментів електронного урядування в органах місцевого самоврядування / наук. ред. А. Яскевич. Вінниця : ГО «Подільська агенція регіонального розвитку», 2015. 84 с.

24. Новицький А. М. Стан розвитку та формування інформаційного суспільства в Україні на сучасному етапі. *Малий та середній бізнес (Право, держава, економіка)*. 2019. № 1. С. 182-189.

25. Оболонский А.В. Кризис эффективности административно – бюрократического государства и поиски выхода: опыт США (эволюция теории и практики государственного управления в последние десятилетия). *Вопросы государственного и муниципального управления*. 2019. №2. С. 147.

26. Опорний конспект лекцій з теми е-Урядування. / За ред. А.І. Семенченка. Київ, 2012. URL: <http://academy.gov.ua/infpol/pages/dop/2/й/25b2e244-abac-4811-a0e5-4e420559b51d.pdf>. (дата звернення: 28. 03.2023).

27. Перестюк А.О. Становлення інформаційної культури у системі державного управління. *Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика збірник* Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Національний університет цивільного захисту України, м. Харків, 16 березня 2023 року. С. 38-40.

28. Перестюк А.О. Інформаційна культура діячів системи державного управління як частина загальної культури суспільства. *Модернізація вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції* : збірник матер. Міжнародної науково-практична конференції. Національний авіаційний університет, м. Кропивницький, 22-23 березня 2023 року. С.23-25.

29. Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України : постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 492 URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kp140492?an=0&2019_04_10. (дата звернення: 02.03.2023).

30. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-ministerstva-cifrovoyit180919>. (дата звернення: 09.02.2023).

31. Портал державних послуг «i-Gov». Офіційний портал. URL: <https://igov.org.ua/>. (дата звернення: 22.04.2023).

32. Про державну політику інформатизації України: Указ Президента України від 31 травня 1993 року №186/93. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 26.03.2023)

33. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 року №80/94-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 06.04.2023).

34. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд»: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 року №208. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 16.04.2023).

35. Про звернення громадян: Закону України від 2 жовтня 1996 року №393/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 06.03.2023).

36. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року №2657- XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 16.03.2023).

37. Приходченко Л. Л., Саханенко С. Є., Надолішній П. І. Система публічного управління в умовах децентралізації влади: механізми

горизонтальної взаємодії : монографія / за заг. ред. Л. Л. Приходченко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 332 с.

38. Степанов В. Ю. Інформаційна культура сучасного інформаційного суспільства. *Вісн. харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр.* 2009. Вип. 27. С. 91-97.

39. Тоффлер Э. Метаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века / Пер. с англ. В.В. Белокоскова и др. Москва. 2003. 415 с.

40. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века. Москва : РОССПЭН, 2003. 368 с.

41. Цифровий порядок денний – 2020: Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року: Проект. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>. (дата звернення: 13.03.2023).

42. The European eGovernment Action Plan 2011–2015. Harnessing ICT to promote smart, sustainable & innovative Government. Brussels: European Commission, 2010. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0743:FIN:EN:PDF>. (дата звернення: 13.03.2023).

43. United Nations E-government Survey 2016. E-government for Sustainable Development. Nations, New York, 2016. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2016>. (дата звернення: 06.03.2023).